

Manyastaki

KUŞ CENNETİ

Walter FENDRICH

BATI Anadolu'da Manyas Gölü dolaylarındaki koruma bölgesine «Kuş Cenneti» adı verilir. Gerçekten burası yeryüzünün bir cennetidir, başka hiç bir yerde görülmeyen bir ihtişamla her sene binlerce balıkçıl, turna, karabatak ve deniz kuşu kuluçkaya yatmak üzere büyük bir gürültü ile civıldaşarak buraya gelirler.

Manyas Gölü hafif tepelik bir düzlüktedir, bu düzlük kuzeyde 15 kilometre kadar uzakta bulunan Marmara Denizine, doğuda sulak bir ovayla Apolyont Gölü'ne kadar uzanır, güneyde ve batıda ise arazi gittikçe yükselir. Gölün yüzölçümü 200-240 kilometre kare tutar, fakat kuru mevsimlerde 50 kilometre kareye kadar düştüğü olur. İlk bakışta göl kıyıları belki biraz monoton gözükür, fakat hakikatte hayret verecek kadar değişik ve renklidir. Gölün içindeki bir kaç koyda sazlık bölgelere rastlanır; fakat asil büyük sazlıklar kuzey ve güneydedir. Güneydeki bölgeler ılgın ağaçların yetiştiği bataklıklar ve kumluk arazilerle bölünmüştür, bu kumluk arazi pelikanların en çok sevdikleri bir dinlenme yeri, kız kuşlarının ise kuluçkaya yattıkları yerlerdir. Nilüferlerin bulunduğu su birikintileri ile sazlık bataklıklarda da değişik deniz kırlangıç türleri kuluçkaya yatmasını pek severler. Bu bölgelerde değişik iki cinsten az sayıda pelikanın da kuluçkaya yattıkları görülür. Etrafını orada burada sazların kaplamış olduğu bazı ağaç kümelerinin üstünde değişik balıkçıl türleri, karabataklar ve turnalar yuva kurmuşlardır. Aslında büyük bir kısmı çıplak olan kıyıyı ince bir sazlık şeridi çevreler, burası yiyecek bulmak için dört bir yana uçan sayısız balıkçıl kuşlarıyla turnaların vatanıdır. Doğu kıyısında dik bir iki yamaca rastlanır, buralarda arı kuşları ve bazı yıllarda da yabancı kazlar kuluçkaya yatarlar. Batı kıyısında doğrudan doğruya Marmara ile birleşen alçak tepeli bölge yağmur kuşlarının en çok sevdikleri kuluçkaya yatma yerleridir. Kuzeyden bakılınca ta uzaklardan, denizden bü-

tün çeşitli kuşların yaşadığı bu renkli ülkenin merkezi, balıkçıl kuşlarının, turnaların ve karabatakların cenneti olan Sığircı Atik Köyünün söğüt ormanları gözükür, işte kuş cenneti denilen yer burasıdır.

SANDALLA KOLONİLERDEN GEÇİŞ

Deniz kıyısında durarak ilk defa bu söğüt ormanlarına baktığım zaman gördüğüm manzaranın heybeti karşısında şaşırıp kalmıştım. Ben daha önceden birçok ünlü zengin kuş bölgelerini dolaşmıştım, bunların arasında Avusturyadaki Neusiedler Gölü, Yugoslavya'daki Obedska Bara, Katlaiova ve İşkodra Gölleri ile Yunanistan'da nehirlerin denize döküldüğü geniş bölgeler ve şimdi tamamiyle kurtulmuş olan Karla Gölü de vardır, bütün bu bölgeler kuş sevenlerin kalbini heyecanla çarpıtacak güzelliktedir. Fakat Manyas Gölünün bu kuş cennetindeki kadar sık ve bir arada bu kadar çok ve çeşitli kuş zenginliğine hiç bir yerde rastlamadım. Burada insan daha ilk ağaçlara bir kaç adım yaklaşıp yaklaşmaz, heyecan verici bir sahne ile karşılaşır, geniş söğüt ormanının ağaçları muhtelif cins balıkçıl kuşları ve turnaların yuvaları ile tamamiyle kaplanmıştır, öteki tarafta sazlıklar, kamış ve su bitkileriyle örtülmüş sulak bir ovada yiyecek arayan küme küme turna ve balıkçıl kuşlarına, sürülerce cins cins deniz kuşlarına, cüce karabataklara ve tek tük kahverengi ibis kuşuna ve yabancı kaza rastlanır. Fakat bu, kuş cenneti adındaki bu muhteşem sahnenin daha ön plâni, adeta giriş avlusudur. Gölün sarı ile kahve rengi arası sularında sandalla büyük söğüt ormanının yanından geçmek üzere sulara açılır açılmaz, her perdeden ve her şiddette kuş civiltarından teşekkül eden bir orkestra ile karşılaşılır. Her taraftan ince, kalın, pes, tiz, keskin, yumuşak kuş sesleri kulağımıza gelir, bir taraftan da beyaz, kül rengi, koyu renkli birçok kuşlar kanatlarını çırparak üzerimizden uçarlar.

Gece balıkçıları arkadaşlık etmeği pek severler ve Koloninin devamlı misafiridirler.

Biraz gittikten sonra ormanı ikiye ayıran geniş bir kanaldan geçeriz. Tepeli ve cüce dalgıç kuşları ve su tavukları en yakın sazlığa kaçarlar. Önümüzde çok kalabalık bir deniz kuşu kolonisinin bulunduğu ovanın bir kısmı görünür. Burada her halde yüzlerce kuş yuvası bulunmalıdır. Çok sesli bir cıvıltı bizi karşılar ve sürülerce deniz kuşu denize doğru kaçar ve bütün gövdeleriyle suya girdiklerinden arada bir tamamıyla gözden kaybolur, sonra yavaş yavaş dalganın yardımı ile tekrar gözükmeğe başlarlar.

Söğüt ormanının ötesinde tek tük duran ağaçlarda birkaç kahve rengi balıkçıl kuşu ve bazan bir iki su kuşu görmek kabildir. Bir çift kara çaylak da ağaçların üzerinde uçuşur durur. Sandal gezintisi açık göl suları ile alçak söğütlerin arasından geçerek iskelede sona erer. Gölden büyük söğüt ormanının güzelliği tam manasıyla görünür ve kuşları rahatsız etmeden muhtelif kolonilerin yaşayışları buradan rahatça incelenebilir.

Fotoğraf Çekerken :

Aslında ben bu küçük gezinti için buraya gelmemiştim, asıl büyük serüven bundan sonra başlayacaktı. Ben bu kuş kolonilerinin içinde, balıkçıl kuşlarının, turnaların, cüce karabatakların arasında, tepeli dalgıç kuşlarının, mavi kargaların ve arı kuşlarının yuvalarının önünde fotoğraf çektim. Makinem gelip geçen pelikanları ve yavaş yavaş aşağıdan uçarak yuvalarına inmeğe çalışan turna ve balıkçıl kuşlarını yakından gördü. Çok defa çıktığım ağaç tepelerinde neden oturduğumu unutuyor, tele objektifimin kayışında sallanması bile bana birşey hatırlatmıyor ve ben saklandığım yerden gözlerimin önündeki garip dünyaya dalmış baka kalıyordum. Küçük turna yavruları yuvalarına nasıl kolayca girip çıkıyorlardı. bir eriğin üzerindeki tüyler kadar ince, açık pembe bahar çiçeklerinden bir örtüyle örtülmüş mini mini yaratıklar, güneşe karşı ipek gibi parlayan nice süslü tüylü balıkçıl kuşlarıyla, yuvalarına dönen kahverengi balıkçıl kuşla-

rının göz kamaştırıcı renkleri ancak bu kadar yakından iyice belli oluyordu. Mavi kargaların, gizlenmiş gözetleme yerinin tam önünde ala kargalarla bir yuva deliği için nasıl kanlı bir kavgaya tutuştuklarını, gece balıkçıl kuşunun deniz kuşlarının yavrularını beslerken ağızlarından bir balığı göle düşürmelerini saatlerce nasıl beklediğini ve balık düşer düşmez bir saniye kaybetmeden bu beleş avın arkasından suya nasıl fırlayıp uçtuğunu hayretler içinde seyrediyordum.

Biraz ötede sırsıklam olmuş deniz kuşları kanatlarını iyice iki tarafa açmış, ormanın kenarındaki ağaçların ileri uzanan çıplak dalları üzerinde çüneleniyorlardı. Tam önünden, adeta bir uçak seferinin düzenli tarifesine uyarak her saatte bir, muhteşem pembe sıgırcık kuşlarının bir kaç taburu acele bir uçuşla gelip geçiyorlardı. Onların her geçişinde, çıkardıkları gürültüden, deniz kuşları korkudan kanatlarını içeri çekiyorlar ve tek bir kumanda ile hareket eden erler gibi başlarını öteki tarafa çeviriyorlardı.

Zamanla hemen hemen her koloniyi, her ağacı, her yuvayı tanıyordum. Bu bakımdan ben her sene meydana gelen değişiklikleri büyük bir üzüntü ile karşılıyordum, gerçi bu değişiklikler daha bir tehlike işareti sayılmazlar, fakat ne de olsa göze çarpmaktadırlar. 1965 ten 1967 ye kadar her kuluçkaya yatma döneminde bu koruma bölgesinde bulundum; gerçi bu süre tam bir teşhis koyabilmek için oldukça kısadır, buna rağmen kuş kolonilerinin gittikçe bozulduğu da bir hakikattir. Eskiden beri buraya pek muntazam gelmeyen kahverengi ibis kuşları artık hiç gelmez oldular, sarı balıkçılarla Cüce karabataklar da gittikçe azalıyor. Asıl dikkatimi çeken 1967 de burada kuluçkaya yatan ipek balıkçıl kuşlarının 50 çiftten fazla olmamasıydı, halbuki 1965 te bunların sayısı 200 çifti geçmişti.

Daha 1962 yılı için Prof. Kumerloev şu yaklaşık sayıları vermişti (1964): Turnalar 400 çift, balıkçıl kuşları 500 çift, ipek balıkçılar 300 çift, gece balıkçıl kuşları 200-250 çift, sarı balıkçılar 50-70 çift, kahve rengi balıkçıl kuşları 30 çift, deniz kuşları 400 çift ve cüce karabatak 150-200 çift.

Tabii tahminlere dayanan bu sayılar tam sahir ve kesin olmayabilirler, bununla beraber bu işten anlayan uzmanların koruma bölgesine ilk geldikleri zaman gördükleri kuş kolonilerinin kendi üzerlerinde bıraktıkları intibai yansıtması bakımından önemlidir. Bugün artık bu sayılara yaklaşmağa

Furna, yuvasında yumurtalarını çevirirken alınmış nadir bir fotoğraf.

bile imkân yoktur. Sayıları artan deniz kuşlarının dışında bütün öteki cinsler azalmıştır.

Bu azalışın sebepleri hakkındaki fikirler yalnız bazı noktalarda birbirinden ayrılmaktadır. Birleşilen önemli bir nokta gölde her gün muntazaman yapılmakta olan sandal gezintilerinin kuluçkaya yatan kuşları ürküttüğüdür. Türkiye'ye olan turist akını gün geçtikçe artmaktadır ve bu akının bir kısmının da bu bölgeye isabet ettiği bir sır değildir. Bunun böyle olması için seyahat acentaları, otel ve pansiyonlar ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar. Türklerin meşhur konukseverliği turistleri buradan çevirmeğe müsaade etmez, böylece onlarda sandallarla günde birkaç kere bu koruma bölgesini dolaşıp dururlar. Bu kayık gezintileri kuluçkaya yatan kuşlarda gittikçe daha ciddi ürkükler husule getirmektedir. Aradan çok geçmeden kuşlar tekrar yuvalarına dönerler ve bu konuda ihtisası olmayanlar da herşeyin eskisi gibi yerli yerinde olduğunu kabul ederler. Fakat asıl tehlike başka taraftadır. Kayık seferleri kuluçkaya yatan veya yavrularını kanatları altına alıp koruyan yaşlı kuşları ürkütüp kaçırıyor ve böylece alakargalar da onların yuvalarını insafsızca talan etmeğe imkân buluyorlar. Bu-

(Devamı sayfa 8'de)